

УРЯДОВИЙ КУР'ЄР РЕЙТИНГ ВЕЛИКИХ МІСТ

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

ЧЕТВЕР, 29 ГРУДНЯ 2011 РОКУ

№1

Як розбудити «сплячу красуню»

ІННОВАЦІЇ. Великі українські міста допоки не скористалися своїм потенціалом, аби якісно змінити добробут і статки громадян

Ірина НАГРЕБЕЦЬКА,
«Урядовий кур'єр»

Прекрасними, проте сплячими красунями назвали десять років тому вітчизняні самоврядні спільноти розробники однієї з перших програм ЄС для нових країн, зокрема й України, які тою чи тою мірою долали постсоціалістичне минуле й виходили на ринкові орієнтири. Зокрема, йшлося про міста, адже минуле ХХ століття було періодом стрімкого і потужного зростання міського населення, збільшення частки його питомої ваги в загальній кількості нашої планети.

Вже сьогодні понад половина землян живе в містах та величезних міських агломераціях. Протягом двох найближчих десятиліть, інформує, посилюючись на зарубіжних експертів, видання Асоціації міст України «Кращі практики місцевого самоврядування», ця пропорція зросте до 3/4. Відповідно до 2040 року вплив кліматичних змін, транспортування енергії, технологічної революції будуть дедалі більше відчутні на місцевому рівні. Отже, якщо справді обставини зміняться настільки істотно, то вже перевірені та апробовані рішення з управління міською господаркою, передусім комунальним гос-

подарством, транспортними потоками, утилізацією твердих побутових відходів, збереженням довкілля, стратегічним та поточним плануванням навряд чи ефективно працюватимуть.

Тенденції гігантманії і пошуків належного управління великими територіями і десятками мільйонів громадян зачіпають не лише величезні мегаполіси, а й окремі європейські столиці, які зростали не такими швидкими темпами. Приміром, нідерландському Амстердаму останніх 30 років ще вдавалося розвиватися як компактному місту шляхом перетворення і посилення функцій існуючого там архітектур-

ного середовища та зберігати неповторний довокільний ландшафт. Така компактність забудови сприяла збереженню відкритого простору, водночас забезпечила енергоефективність та зменшила шкідливі викиди в довкілля.

Та нині і «батьки міста», і його громада, включаючи жителів прилеглих населених пунктів, зрозуміли, що встояти перед викликами часу зможуть лише зорганізувавшись у столичний регіон. Задля цього вони ухвалили спільну програму розвитку до 2040 року, пріоритетами якої стали адаптація до зміни клімату, стратегія компактності забудови, інноваційні підходи до розвитку громадського транспорту та розвитку міських територій.

Намарне шукати щось подібне в Стратегії розвитку української столиці до 2025 року, декларативність якої, на жаль, не дала бодай якихось відповідей про пріоритети майбутнього для нашого багатостраждального Києва, перспектива подальшого розвою якого така ж ілюзорна, як сумний затуманий погляд з хаотично забудованого кам'яними примарами Правобережжя на вщерть бетонний несмак Лівого берега.

Рейтинг великих міст: ефективність — запорука добробуту

У рейтингу великих міст РА «Стандарт-Рейтинг» у 2011 році взяли участь 43 міста з кількістю населення понад 100 000 осіб, в яких у сукупності проживало понад 17,8 млн осіб. Свої ліdersькі позиції з точки зору бізнесової привабливості довели українські міста з великою кількістю населення. Безумовним лідером рейтингу міст став Київ, як найбільший осередок потенційно платоспроможних споживачів з найбільшою кількістю населення.

Столиця всім голова

Оскільки 70% в оцінці займали такі групи факторів, як «індикативні показники доходів населення» та «фактори ділової активності», то перше місце у рейтингу з великим відривом від конкурентів посів Київ. Столиця набрала 23 бали, випередивши найбільшого конкурента втричі. Індикатори, яких досег Київ у масштабах України, вражають:

- офіційна номінальна середньомісячна заробітна плата — 3798 грн, при середній по 43 містах у 2412 грн;
- реальна індикативна заробітна плата — 6489 грн, при середній по 43 містах 3659 грн;
- обсяг реалізованих послуг у розрахунку на одну особу наявного населення в першому півріччі 2011 року — 14 680 грн, при середньому значенні по 43 містах 2753 грн.

На думку агентства, основним чинником зростання у Києві були: концентрація державних управлінських функцій, концентрація зовнішньоекономічних зв'язків, найбільша чисельність населення серед міст України. За чисельністю наявного населення столиця була майже вдвічі більшою від свого найбільшого конкурента — Харкова. Навіть за офіційною статистикою заробітна плата у Києві була на 57% вища, ніж у середньому в 43 містах України; при порівнянні ж за показником індикативної зарплати розрив виявився ще більшим.

Правда, за підсумками першого півріччя 2011 року, коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення (на 1000 жителів) опустився до від'ємного значення і становив -1,1 одиниці, у першому півріччі 2010 року він та-

кож був від'ємним і був зафіксований на рівні -0,5 одиниці. Така статистика є показовою, оскільки, за підсумками останніх трьох календарних років, коефіцієнт міграції у Києві не опускався нижче за 3,8. Навіть за офіційною статистикою притік населення з регіонів забезпечував постійний приріст населення. Робити остаточний висновок про призупинення притоку населення до Києва поки зарано (пригадаймо 2010 рік — у першому півріччі коефіцієнт міграції був від'ємним, але статистика за підсумками року показала відновлення притоку у другому півріччі).

Столицю країни, де сконцентровані владні, державотворчі та міжнародні функції, не слід вважати лідером рейтингу. Скоріше Київ за показниками споживчотого потенціалу слід сприймати як еталон для інших міст, до якого місцеві громади повинні прагнути.

Регіональні лідери рейтингу

До міст-лідерів належать Одеса, Дніпропетровськ і Донецьк. За кількістю набраних балів ці міста досить близько одне від одного. Зауважимо, що наявне населення всіх трьох міст коливається у межах 1 млн осіб. За нашими оцінками, міські громади Одеси, Дніпропетровська та Донецька мають схожі проблеми. У трьох містах, за підсумками першого півріччя 2011 року, коефіцієнт міграції був від'ємним, майже однаковим був рівень злочинності. І хоча в Донецьку була вищою середньомісячна номінальна заробітна плата, проте при порівнянні зі середньою індикативною заробітною платою трійка регіональних міст-лідерів мала дуже близькі значення цього показника. Чинником високих позицій для Одеси був доволі високий показник обсягу реалізованих послуг у розрахунку на одну особу наявного населення, що за підсумками першого півріччя 2011 року становив 7238 грн. Це пояснюється розвинутою транспортною інфраструктурою та наявністю в місті одного з найбільших морських портів у країні.

Загалом для всіх міст, які відіграють роль розгалужених тран-

спортних вузлів, характерним є підвищений рівень реалізованих послуг на одну особу. Наприклад, місто Ужгород, яке зайняло 19-ту позицію у рейтингу і відоме як важливий транспортний вузол, мало обсяг реалізованих послуг у розрахунку на одну особу наявного населення приблизно на рівні 7924 грн, утім, середньомісячна номінальна заробітна плата становила всього 2198 грн. Через таке низьке значення ключового показника, що характеризує доходи населення, та через невелику кількість наявного населення місто не змогло отримати перші місця у рейтингу.

Високі позиції у рейтингу зайняли Запоріжжя, Харків, Львів, Миколаїв, Маріуполь, Кривий Ріг. Фактично разом із трійкою регіональних лідерів вони й склали першу десятку рейтингу. Висока кількість населення, наявність великих промислових об'єктів, які забезпечували гарантований рівень зайнятості, значні офіційні та неофіційні зарплати у порівнянні з іншими містами України — все це мало вплив на великий промисловий центр зайняти помітні позиції у нашому рейтингу.

«Маленькі» міста для великого бізнесу

«Аутсайдерів» рейтингу, тобто ті міста, які зайняли останні позиції, — Євпаторія, Слов'янськ, Бердянськ, Нікополь та інші, — слід сприймати як міста із доволі слабким бізнес-середовищем. Незначна кількість споживачів (наявного населення), низькі офіційна та реальна зарплати, мінімальний рівень послуг на одну особу наявного населення та іноді високий рівень злочинності призвели до того, що в нашому рейтингу ці міста зайняли останні позиції. Втім, вони будуть викликати інтерес перш за все у тих представників бізнесу, які зацікавлені в розміщенні великих виробництв, освоєнні нових ресурсних напрямків або вже існуючої ресурсної бази. Тобто аутсайдери рейтингу через низьку вартість робочої сили, землі та інших ресурсів будуть цікаві представникам великого бізнесу. Такий тренд був помітним ще до кризи 2008 року,

коли великий бізнес уже закінчив розподіл власності, що залишилась після розпаду СРСР, і розпочав нові проекти. Майже всі впливові фінансово-промислові групи — System Capital Management, Індустріальний Союз Донбасу, група «Приват» та інші — мали в своєму арсеналі великі промислові проекти у невеликих містах. Однак криза призупинила реалізацію таких проектів.

Фактично ми були свідками включення ринкового механізму розвитку, коли учасники ринку, які мали достатньо ресурсів, інвестуючи їх у бізнес-проекти, сприяли вирівнюванню розвитку бізнес-середовища у «проблемних» містах. У США та багатьох країнах Азії у випадку кризи такі процеси не припиняються, на зміну приватним ініціативам приходять так звані банкі розвитку, які за державний кошт або за кошти міжнародних організацій продовжують інвестувати у різні проекти і тим самим сприяють зростанню добробуту населення в містах з нероз-

виненим бізнес-середовищем. На жаль, ані ЄБРР, ані Світовий банк в Україні таку стратегію не використовують, а Україна не має національної установи, яка б могла взяти на себе фінансування розвитку регіональних проектів.

Приховані доходи

Однією з найбільших «методичних» проблем рейтингу великих міст стала неможливість чіткого визначення доходів населення, а саме вони були і є фундаментом будь-якого рейтингу, що спрямований на вивчення ефективності створення бізнес-середовища в рамках міста та управління ним місцевими громадами. Агентство вирішило відповісти на проблему шляхом врахування у рейтингу цілої низки факторів, які непрямо вказували на доходи населення, а саме: обсяг роздрібного товарообороту підприємств у розрахунку на одну особу наявного населення, темп зростання (зменшення)

заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг і темп зростання (зменшення) суми заборгованості з виплати заробітної плати. Проте одним із головних чинників стала спроба об'єднання різних між реальною та офіційною зарплатою. Реальна заробітна платня обчислювалась агентством як середня за вакансіями і резюме на Інтернет-порталах (superjob.ua, jobportal.com.ua, jobsearch.com.ua та ін.), які спеціалізуються на розміщенні інформації про вакансії. Ми допускаємо, що використана нами статистика може містити певну похибку, проте вона чітко вказує на порядок цифр у різних містах.

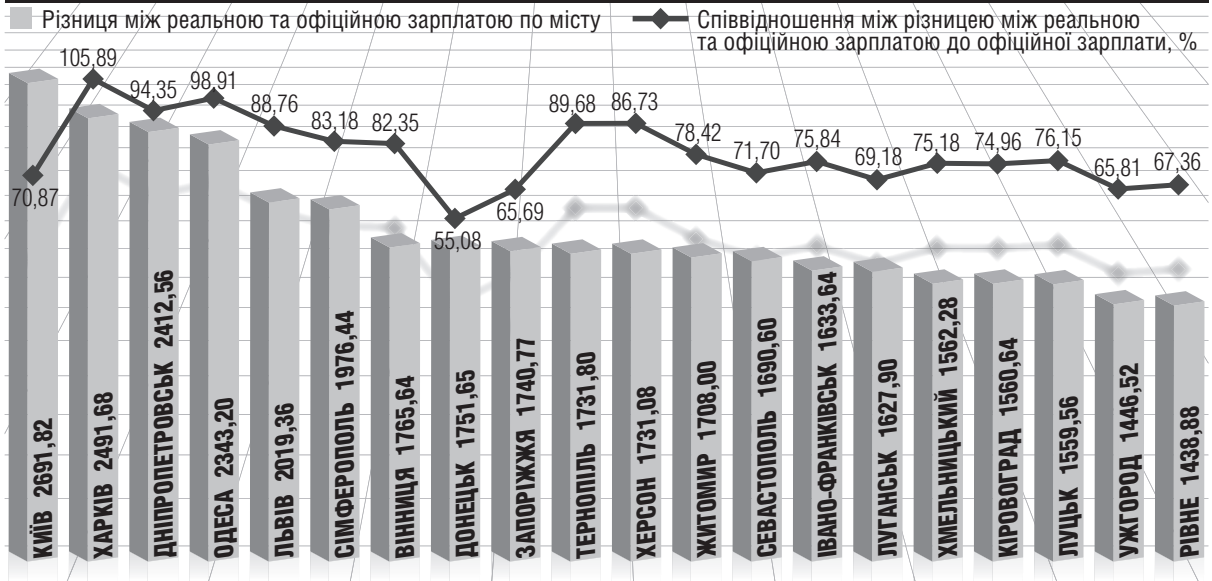
Як з'ясувалось, найбільші любителі зарплат у конвертах проживають у Києві, Харкові, Дніпропетровську, Одесі та Львові. У середньому кожний киянин отримував 3798 грн офіційно і ще приблизно 70%, або 2692 грн, у конверті. За нашими підрахунками, 105% доходів у конвертах отримували у середньому жителі Харкова. Зауважимо, що у першій де-

сятці такого сумного ренкінгу залишаються майже всі ті міста, які посіли високі позиції в основному рейтингу (рис. 1). Виятком є лише Донецьк, де в середньому робітник отримував тільки 55% зарплати у конвертах, що є найнижчим відносним показником серед усіх міст у ТОП-20.

За нашими підрахунками, через виплату зарплат у конвертах бюджет України щорічно втрачає приблизно половину податків і зборів від фонду оплати праці. Втім, нагадаємо, що загальне податкове навантаження на фонд оплати праці в Україні становить понад 65%, і таке навантаження посилює ПДВ, тому більшість роботодавців намагаються його зменшити. Єдиний шлях переломити ситуацію, — суттєво зменшити податкове навантаження на фонд оплати праці на фоні посилення адміністративного тиску на платників податків у великих містах, де, за статистикою, ухилиння від сплати податків є найбільшим.

Частково результати нашого рейтингу підтверджуються і

Рис. 1 ТОП-20 міст України з найбільшою різницею між реальною та офіційною середніми зарплатами за підсумками першого півріччя 2011 року

Джерело: РА «Стандарт-Рейтинг»

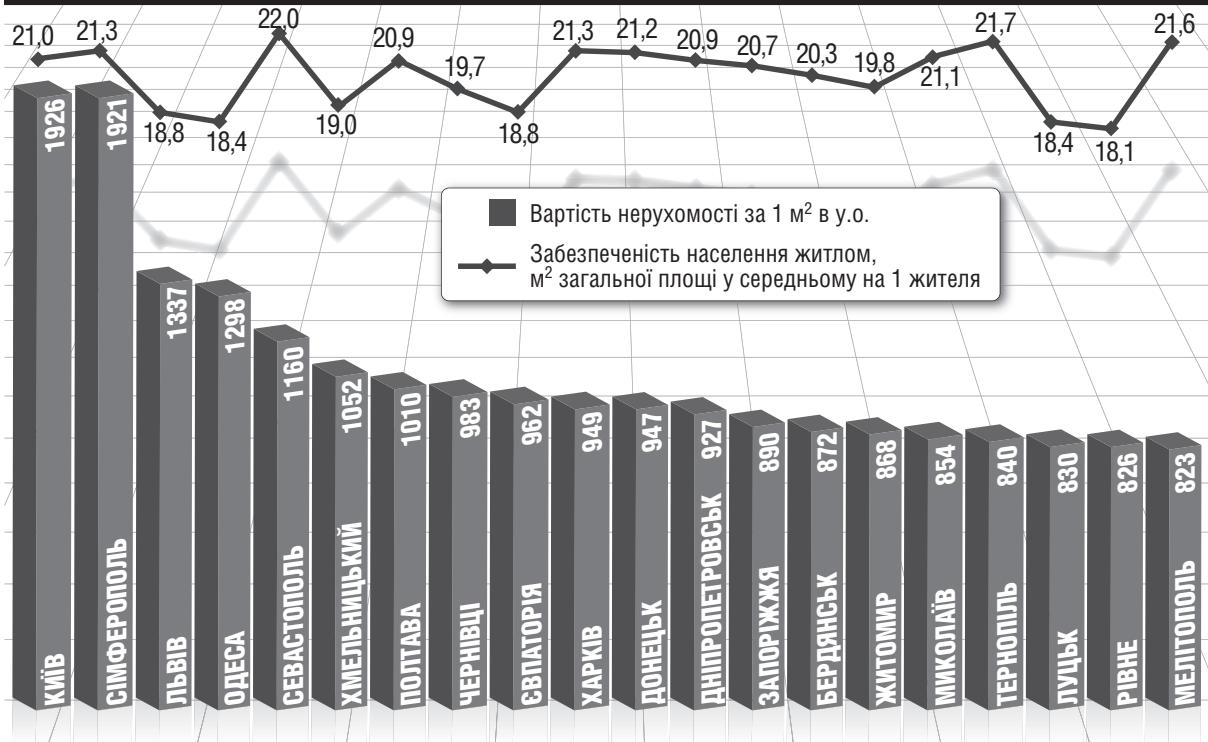
ренкінгом, складеним за ціною одного квадратного метра житла (рис. 2). Але в такому ренкінгу ми можемо зустріти ряд аномалій, наприклад, столицю Криму або Євпаторію, оскільки ад-

міністративний та рекреаційний фактори досить сильно впливають на ціни житлового нерухомості в Україні. І все ж таки у ТОП-20 за вартістю житла ми бачимо міста, які увійшли до ТОП-10

основного рейтингу: Київ, Львів, Одеса, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя та ін.

Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг»

Рис. 2 ТОП-20 міст України із найбільшою вартістю квадратного метра житла (дол. США), станом на 01.12.2011 р.

Джерело: РА «Стандарт-Рейтинг»

№ п/п	Міста	Загальна кількість набраних балів	Демографічні фактори (10%)					Фактори соціального добробуту (20%)			Фактори ділової активності (35%)			Індикативні показники доходів населення (35%)				
			Наявне населення на 01.07.2011 р., тис. осіб	Частка населення у групі міст, %	Темп приросту наявного населення з 01.07.2010 р. по 01.07.2011 р., %	Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення (на 1000 жителів) на 01.07.2011	Загальний рівень народжуваності (на 1000 жителів) на 01.07.2011 р.	Рівень злочинності у розрахунку на 1000 осіб наявного населення, на 01.07.2011 р., одиниць	Забезпеченість населення житлом, кв. м загальної площі у середньому на 1 жителя на 01.01.2011 р.	Частка найманих працівників малих підприємств у загальній кількості працюючих на підприємствах на 01.01.2011 р., %	Обсяг реалізованих послуг у розрахунок на одну особу наявного населення за І півріччя 2011 р., грн.	Темп приросту обсягу реалізованих послуг на одну особу у І півріччі 2011 р. у порівнянні з І півріччям 2010р., %	Приріст (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій на 01.07.2011 р., % до початку року	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у І півріччі 2011р., грн.	Темп зростання (зменшення) суми заборгованості з виплати заробітної плати на 01.07.2011 р., у % до початку року	Темп зростання (зменшення) заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг на 01.07.2011 р., у % до 1 січня попереднього року	Обсяг роздрібного товарообороту підприємств у розрахунок на одну особу наявного населення у І півріччі 2011р., грн.	Середня індикативна заробітна плата по місту, грн.
1	Київ	23,18	2798,60	15,63	0,46	-1,1	10,7	7	21	24,5	14679,6	29,5	6,1	3798	100,2	105,4	10291,4	6489,82
2	Одеса	11,96	1006,20	5,62	-0,14	-2,1	9	5,9	18,4	29,7	7238,5	568,6	1,9	2369	92,1	94	7238,5	4712,2
3	Дніпропетровськ	9,39	1000,60	5,59	-0,61	-4	9,6	7,2	20,9	21,4	4851,1	23,1	8,1	2557	66,6	107,5	7041,6	4969,56
4	Донецьк	8,49	957,40	5,35	-0,61	-3,9	7,8	7	21,2	18,2	5144,8	14,4	10,0	3180	124,0	95,9	6502,6	4931,648
5	Харків	5,23	1439,80	8,04	-0,39	-5,4	8,2	7,3	21,3	28,3	3010,5	15,7	0,2	2353	101,9	100	5953	4844,68
6	Запоріжжя	4,33	773,70	4,32	-0,53	-2,1	8,6	8	20,7	20,9	2176,6	41,4	2,3	2650	93,7	100,3	5184,3	4390,765
7	Львів	3,80	729,50	4,08	-0,27	-5,5	9,6	5	18,8	27,5	4671,5	25,6	3,9	2275	103,4	88	6334,6	4294,36
8	Миколаїв	3,51	497,30	2,78	-0,48	-1,1	8,6	6	21,1	32,4	5220,4	25,4	6,9	2470	128,8	89,7	4481,5	3517,76
9	Кривий Ріг	3,18	662,30	3,70	-0,84	-1,9	9,9	8,3	24,5	12,2	1533	18,7	-0,1	3107	231,3	98,2	3674	3538,16
10	Маріуполь	2,69	465,00	2,60	-0,64	0,4	7,7	6	20,3	12,2	2638,4	6,8	1,8	2975	115,1	91,3	3048	3459,68
11	Вінниця	2,64	369,10	2,06	0,08	-3,7	10,6	5,5	15,9	33	1373,9	31,1	5,6	2144	84,6	96,4	4833,2	3909,64
12	Сімферополь	2,39	335,50	1,87	-0,18	-1	10,8	9,6	21,3	34	4308,2	8,2	26,1	2376	110,3	107,2	6189,5	4352,44
13	Кременчук	2,28	226,50	1,27	-0,31	0,2	8,5	5	21,4	20,8	1334,2	10,1	3,6	2927	77,0	90,7	4871,8	3140,77
14	Полтава	2,25	297,60	1,66	-0,60	-4,6	8,9	7	20,9	30,3	2991,3	29,5	5,3	2387	88,3	91,5	5555,6	3600,08
15	Житомир	2,22	271,20	1,51	0,00	-3,7	10,7	5	19,8	32,9	3706,2	9,3	24,8	2178	100,8	95	5487,4	3886
16	Рівне	2,22	249,10	1,39	0,16	-9,2	11,5	5	18,1	37	3877,9	21,2	3,0	2136	27,4	96,8	5852,2	3574,88
17	Луганськ	2,10	428,50	2,39	-0,83	-6,9	8,1	8,6	20,2	23,3	2630,8	16,9	2,6	2353	73,7	101,7	5707,4	3980,9
18	Хмельницький	2,05	263,00	1,47	0,42	-0,1	10,3	5,1	19	35	6239,4	525,6	1,8	2078	92,5	91,7	6239,4	3640,28
19	Ужгород	1,97	116,30	0,65	0,09	-2,7	11,3	5,8	20,3	46,1	7923,8	260,0	-1,0	2198	76,4	97,8	7923,8	3644,52
20	Черкаси	1,95	286,50	1,60	-0,24	-1,7	9	6,2	20,1	31,9	1030,2	10,6	-9,5	2262	92,6	95,4	6045,6	3558,16
21	Івано-Франківськ	1,90	224,20	1,25	-0,04	-6	10,5	2,8	21,1	38,1	3069,1	12,4	132,4	2154	140,1	88,3	5966,9	3787,64
22	Чернівці	1,84	254,10	1,42	0,75	2,6	9,6	6	19,7	38,1	2297,2	16,1	4,8	2001	58,2	79,4	5659,3	3419,8
23	Суми	1,77	269,80	1,51	-0,41	-6,4	9,5	7	21,2	29,5	2066,7	8,9	-0,1	2400	107,2	80,9	4487,2	3413,72
24	Херсон	1,77	301,00	1,68	-0,66	-5,3	9,1	6	27,1	36	4596,4	79,6	0,4	1996	104,2	80,7	4596,4	3727,08
25	Дніпродзержинськ	1,76	242,70	1,36	-0,41	1,7	9,4	8,9	22,5	13,1	1557,3	141,3	4,5	2668	73,7	103,2	3147	3250
26	Кіровоград	1,66	234,80	1,31	-0,38	-3	10	5,8	21,5	26,1	1328	16,3	7,9	2082	91,9	77,9	5245,2	3642,64
27	Краматорськ	1,64	165,80	0,93	-0,60	-0,5	9,5	6	24,7	18,1	747,8	67,3	-0,1	2602	89,9	99,6	3366,1	3478,935
28	Тернопіль	1,58	217,10	1,21	-0,18	-7,2	11,8	4	21,7	33,1	660,3	11,6	5,3	1931	111,9	88,9	5940,1	3662,8
29	Горлівка	1,56	259,80	1,45	-0,95	-1,2	9,1	6	25,4	15,6	346,3	17,1	5,3	2708	108,7	102,5	2598,4	3231,165
30	Чернігів	1,56	296,60	1,66	-0,13	0,9	8,3	5	19,6	30,4	1519,8	29,2	5,4	1969	130,5	97,3	4994,7	3271,88
31	Макіївка	1,52	356,90	1,99	-0,70	0	9,1	7	19,6	17,6	584,8	24,3	0,8	2919	91,5	100,9	4121,2	2971,925
32	Луцьк	1,50	212,10	1,18	0,43	0,7	11,9	6,5	18,4	27,4	1704,7	-1,2	1,7	2048	96,9	108,6	5427,3	3607,56
33	Севастополь	1,03	340,00	1,90	0,00	3,3	10,2	8,95	22	38,2	2293,7	26,4	5,9	2358	90,0	113,5	4299,9	4048,6
34	Сєвєродонецьк	0,95	110,40	0,62	-0,81	0,1	8,8	7,3	21,9	20,8	1317,3	26,7	38,2	2614	72,7	92,3	2564,8	3129,455
35	Мелітополь	0,90	156,90	0,88	-0,25	1,4	9,7	5	21,6	29	349,6	38,2	5,9	1858	125,5	101,8	3169	3266,78
36	Біла Церква	0,84	209,60	1,17	0,14	2,7	9	4,6	21,1	31,7	326,6	49,3	-0,5	2049	221,2	87,4	3993,3	3008,265
37	Алчевськ	0,83	112,50	0,63	-0,79	-2,9	8,7	5,7	23,4	15,3	1018,2	41,6	20,5	2680	42,4	115	2057	2756,715
38	Лисичанськ	0,78	105,30	0,59	-0,75	-0,2	8,6	9,9	24,2	10,2	454,2	47,9	0,0	2555	62,1	107,3	1515,4	3329,215
39	Павлоград	0,75	110,40	0,62	-0,45	1,4	10,3	15,6	25,1	10,8	750,4	7,3	1,2	2492	13,8	107,7	4569,6	2633,365
40	Нікополь	0,73	120,90	0,68	-1,63	-6,6	10	15	23,1	15	483,1	2,8	-0,4	2791	39,1	96,3	3550,2	2697,88
41	Бердянськ	0,66	116,90	0,65	-0,26	2,1	8,3	9	20,3	27,8	1982,9	18,6	0,6	1918	101,3	80,7	3038,9	3023,63
42	Слов'янськ	0,60	118,20	0,66	-0,59	0,2	8,9	8	22,2	28,4	615,7	8,0	0,8	2269	115,5	100,8	1853,9	2794,9
43	Євпаторія	0,57	106,90	0,60	0,19	5,1	8,1	11,5	18,8	40,5	1731,3	11,3	5,3	1893	130,8	126,8	2372,8	2748,2
-	Середня по групі:	-	414,34	2,31	-0,32	-1,80	9,48	7,02	21,20	26,57	2753,06	55,6	8,1	2412,28	97,7	97,0	4813,7	3659,0

ІННОВАЦІЇ

Як розбудити «сплячу красуню»

(Закінчення.
Початок на стор. 11)

Екологи б'ють на сполох: Рік Дракона загрожує зжерти жалюгідні рештки зелених шат Гідропарку, Труханового острова та дніпровських схилів.

То, можливо, ще не пізно дослухатися до розумних і патріотичних європейців, зокрема заступника директора департаменту територіального планування Амстердама Зефа Хемела: «Метрополія може процвітати в економічному, соціальному і культурному відношенні лише тоді, коли вона розвиватиметься на стійкій основі. Стала метрополія ефективно управляє простором, якщо вона готова до змін клімату, шукає творчі рішення, пропонує економічне різноманіття, соціально збалансоване і здорове середовище для життя».

Які саме цілі сталого розвитку ставлять перед собою нідерландські колеги наших муніципалів? До 2025 року все нове будівництво (а це лише 100–200 тис. нових житлових будинків) має стати кліматично нейтральним, а енергія повинна бути місцевого виробництва. Для цього Амстердам інвестує у великомасштабний перехід на відновлювальні технології.

По-друге, місто вкладає кошти в «чистий» міський транспорт, який, знову-таки, на превеликий жаль, щезає з вітчизняних міських вулиць, заповнюючи цю нішу великими автобусами, які з'їдають рештки кисню у вкрай задимленому сотнями тисяч автовок довкіллі.

У голландській столиці громадський транспорт працює на «зеленій енергії, тут відкрито мережу зарядки машин, що працюють на електродвигунах. Відповідно до Програми розвитку до 2040 року амстердамці мають намір впровадити «розумні» (старт) технології у чистий міський транспорт, який з'єднає центр з іншими районами. Зрештою, містани наполегливо впроваджують інноваційні принципи кругообігу води, тепла з відходів, зокрема вже зараз сміттєспалювальний завод забезпечує роботу системи центрального опалення.

Комплексне інтегроване планування розвитку — найважливіша і найнеобхідніша складова подальшої урбанізації України. Поглиблення і розширення її немінуче з огляду на те, що вже й у нас кількість міського населення поволі наближається до європейських показників. Так, у 43-х великих містах, інвестиційну привабливість яких вивчало агентство «Стандарт-Рейтинг», у

сукупності проживає 17,8 млн осіб.

Автори дослідження визначили лідерів за високою кількістю населення, наявністю великих промислових об'єктів, що забезпечують гарантований рівень зайнятості, а отже, значні офіційні та неофіційні зарплати порівняно з іншими містами країни. Враховувалися такі чинники, як демографія, соціальний добробут, ділова активність. Дослідники мають рацію, коли кажуть, що лідери рейтингу здатні до самостійного розвитку, а ті, хто посів нижчі позиції, потребують уваги і допомоги центру.

Та, на нашу думку, навряд чи досягнуті показники дають підстави говорити про сталий розвиток вітчизняних міст, значну інвестиційну привабливість, тим паче про соціальний добробут. Швидше за все, ще має місце певна «інвестиційна скутість», яка заважає вітчизняним громадам повністю розкрити свій потенціал, розвинути ділову активність, перейти від узвичаєного латання дірок до виваженого стратегічного планування. Одне слово, наша «красуня» все ще продовжує якщо і не спати, то дрімати. Причини цього можна перераховувати довго, та, на нашу думку, вони не десь далеко, а зовсім поруч — у нас самих.

КОМПЕТЕНТНА ДУМКА

Володимир ПАРХОМЕНКО,
директор Аналітичного центру
Асоціації міст України:

— Ефективність місцевого самоврядування у великих українських містах великою мірою визначається рівнем управління місцевим економічним розвитком (МЕР). Якщо він належний, то прогнозовано зростає кількість робочих місць, збільшуються зарплати трудівників і доходи місцевих та державного бюджетів, розвивається інфраструктура.

Для цього необхідні інвестиції, а для них — територія, адже інвестор зазвичай не хоче розпочинати справу на руїнах старого заводу. Та міста розпоряджаються землею лише в межах забудови, а за нею господарюють суміжні сільради і райдержадміністрації. Вони, в свою чергу, не мають ресурсів на підведення необхідної інфраструктури. Цей вузол може розв'язати укрупнення територіальної основи громад, але із запровадженням адміністративно-територіальної реформи центральна влада довгий час зволікає.

Надати ділянку інвестору можна лише на засадах аукціону. Причому в порядку, встановленому законодавчо. Та наші урядовці ніяк не можуть такий порядок затвердити. Не можна забувати також про корумпованість значної частини чиновництва, судів, несприятливість податкового законодавства, що відлякує зовнішніх інвесторів.

У міськрадах також практично відсутня сучасна система управління МЕР. Годі й шукати там сформовані з відповідно навчених працівників динамічні підрозділи економічного розвитку. А традиційні статичні відділи та управління лише невеликою мірою відповідають сучасним завданням.

Тож кваліфікований маркетинг міста, ефективні стратегічні плани МЕР для нас допоки велика рідкість. Та й той легко втрачається після чергових місцевих виборів. Бо зазвичай нові міські голови та депутати виявляються неготовими, принаймні на перших порах, до сприйняття напрацювань попередників.

Враховуючи все це, Асоціація міст бере на себе завдання зі сприяння МЕР. Поряд з лобюванням сприятливого для МЕР законодавства передбачається методична допомога містам, акумуляція та поширення їхнього позитивного досвіду в цій сфері, інформування інвесторів щодо проектів місцевої влади. Добре було б, щоб держава також вжила термінових законодавчих заходів з підвищення інвестиційної привабливості країни, її конкурентоспроможності на світовому ринку інвестицій.

Методика визначення рейтингу великих міст України

З метою вивчення ефективності впливу місцевих громад на бізнес-середовище у великих містах рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг» розпочало на регулярній основі розраховувати рейтинг привабливості ведення бізнесу для великих міст України.

Ідеологія рейтингу. Мета рейтингового дослідження — визначити ефективність місцевого самоврядування у великих містах України через вивчення привабливості міст для ведення бізнесу. Агентство насамперед фокусується на аналізі ринкового середовища та чинниках, що характеризують міста як згуртовані споживачів. Зрозуміло, що кожне місто саме по собі унікальне, але певний стандартний набір характеристик, які забезпечують зайнятість населення та попит на робочу силу, дзеркально відображається у таких соціально-економічних факторах, як доходи населення, споживання населенням товарів і послуг, міграція, рівень злочинності тощо. Агентство не ставить мету створити продукт, який би давав оцінку ефективності дій чиновників, що головує у місцевих громадах. Агентство оцінює результати роботи місцевих громад з тим набором факторів і характеристик, що природно притаманні містам з чисельністю населення понад 100 000 осіб.

Для прийняття ключових рішень у ринковому

середовищі важливі кінцеві характеристики споживачів. Саме тому результати рейтингу не слід сприймати як вирок. Місцеві громади, що забезпечили сталий розвиток міст, який виводить їх міста у групу лідерів, здатні до самостійного розвитку без допомоги центральної влади. Міста, які посіли у рейтингу останні позиції, навпаки, потребують пильної підтримки центральних органів влади та повинні викликати увагу бізнесу, який міркує над питанням, де саме потрібно розміщувати нові виробництва, та зацікавлені у зниженні витрат за рахунок економії на вартості робочої сили. Постійний моніторинг у рамках рейтингу великих міст зацікавить не тільки бізнес-кола, а й усіх зацікавлених у сталому розвитку національної економіки України. Потрібно пам'ятати, що найбільша економіка світу — економіка США — ґрунтується на двох десятках мегаполісів, різниця в розвитку яких майже не помітна. Рівномірність розвитку великих міст є запорукою стабільності економіки у довготривалому періоді.

Методичні засади оцінки. Оскільки всі міста в Україні працюють майже у єдиному правовому полі, всі методичні засади оцінки привабливості міст для ведення бізнесу ми сконцентрували не на бюрократичних процедурах, а на факторах соціального добробуту, ділової активності

Групи факторів, які приймаються до уваги при оцінці ефективності управління		
Назва групи факторів (питома вага групи у загальному показнику)	Показник	Питома вага показника у групі
1. Демографічні фактори (10%)	Темп приросту наявного населення	50%
	Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення (на 1000 жителів)	40%
	Загальний рівень народжуваності (на 1000 жителів)	10%
2. Фактори соціального добробуту (20%)	Рівень злочинності у розрахунку на 1000 осіб наявного населення, одиниць	20%
	Забезпеченість населення житлом, кв. м загальної площі у середньому на 1 жителя	30%
	Частка найманих працівників малих підприємств у загальній кількості працюючих на підприємствах	50%
3. Фактори ділової активності (35%)	Обсяг реалізованих послуг у розрахунку на одну особу наявного населення, грн	50%
	Темп приросту обсягу реалізованих послуг на одну особу	40%
	Приріст (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій, % до початку року	10%
4. Індикативні показники доходів населення (35%)	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн	40%
	Темп зростання (зменшення) суми заборгованості з виплати заробітної плати	10%
	Темп зростання (зменшення) заборгованості з оплати населенням житлово-комунальних послуг	10%
	Обсяг роздрібного товарообороту підприємств у розрахунку на одну особу наявного населення, грн	40%

Джерело: РА «Стандарт-Рейтинг»

та на індикативних показниках доходів населення з корекцією на демографічну ситуацію. Загальна оцінка відбувалась за чотирма групами факторів, які разом з показниками наведені у таблиці.

Основним джерелом для оцінки стали дані Держкомстату. Агентство намагалось використовувати у розрахунках найбільш свіжу статистику Держкомстату: більшість даних, які використовувались для розрахунку, були датовані першим півріччям 2011 року. Втім, за деякими показниками Держкомстат надавав лише щорічну інформацію, в такому разі у розрахунках Агентство враховувало показники за підсумками 2010 року.

Агентство відбирало чисельні фактори для визна-

чення рейтингу, керуючись їх позитивним або негативним впливом на характеристики населення як споживача. Найбільш значущими групами факторів були: індикативні показники доходів населення та фактори ділової активності.

Алгоритм розрахунку. Алгоритм зводився до наступного: за кожним показником із таблиці проводився розрахунок середнього значення по групі міст, яка брала участь у рейтингу. Потім кожний із показників оцінювався від 0 до 3 балів залежно від того, було значення показника кращим чи гіршим від середнього по групі. Бали підсумовували з урахуванням питомих ваг показників у групі і питомих ваг групи у загальному показнику. У процесі підрахунку

загальної кількості балів була певна специфіка:

По-перше, аналізуючи дані Держкомстату, РА «Стандарт-Рейтинг» виявило, що офіційні дані про номінальну заробітну плату не збігаються із середнім роздрібним товарообігом на душу населення (різниця між цими показниками істотна). Для врахування різниці між офіційною статистикою і справжньою картоною Агентство залучило дані інтернет-порталів, які спеціалізуються на розміщенні інформації про пошук роботи, та збільшило кількість набраних балів за показник «Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників» на співвідношення між фактичною зарплатою (за версією інтернет-порталів) і номінальною (за версією Держкомстату).

По-друге, оскільки для бізнесу кількість населення — це кількість потенційних споживачів, загальний розрахунок було скориговано на масштаб міста. Коригуючий коефіцієнт залежав від частки населення міста в загальному населенні групи міст, які брали участь у рейтингу.

Показники, які приймали до уваги у визначенні рейтингу, наведені у загальній рейтинговій таблиці. Оскільки рейтинг є дебютним для РА «Стандарт-Рейтинг» та планується як регулярне дослідження, Агентство готове приймати у першому кварталі 2012 року зауваження щодо методичних підходів від місцевих громад, громадських організацій та учасників ринку.

РА «Стандарт-Рейтинг»